

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ПОСИЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

БІЛИК Вікторія

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

<https://orcid.org/0000-0002-1809-0804>

e-mail: bilyk_v@ukr.net

У дослідженні звернено увагу на проблематику забезпечення інвестиційної безпеки на секторальному рівні. А саме на рівні підприємницького сектора національної економіки зі застосуванням в таких цілях фінансово-економічного інструментарію державного регулювання економіки. Метою дослідження визначено формування системи дієвих фінансово-економічних інструментів посилення інвестиційної безпеки підприємницького сектора національної економіки України в умовах нестабільності. Надано змістову характеристику поняття інвестиційної безпеки підприємницького сектора національної економіки та визначено її місце з-поміж понять інвестиційного «клімату», «привабливості» та «конкурентоспроможності». Інвестиційну безпеку підприємницького сектора запропоновано трактувати як стан захищеності інвестиційних процесів від внутрішніх та зовнішніх викликів, ризиків і загроз, а також інвестицій та повернення капіталу, майна й активів суб'єктів підприємництва; спроможності реалізувати власні інвестиційні інтереси. Визначено систему фінансово-економічних інструментів посилення інвестиційної безпеки підприємницького сектора національної економіки України в умовах кризи, реалізація яких орієнтована на зниження рівня зносу та технологічну модернізацію основних засобів суб'єктів підприємницького сектора; зростання обсягів, а також рівня інвестування відносно вартості активів суб'єктів підприємницького сектора; збільшення частки зовнішнього інвестування в структурі капіталу суб'єктів підприємницького сектора, чисельності інвестиційних проектів (у т. ч. за рахунок прямих іноземних інвестицій), що реалізуються суб'єктами підприємницького сектора, обсягів інвестицій та масштабування інвестиційних проектів суб'єктів підприємницького сектора в інноваційно-технологічній сфері. Реалізація визначених інструментів у сукупності орієнтована на системний підхід до посилення інвестиційної безпеки у підприємницькому секторі національної економіки України в умовах кризи.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиційна безпека, підприємницький сектор, механізми зміцнення, фінансово-економічні інструменти, війна, криза, виклики, загрози, ризики.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-26>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах повномасштабної війни, яка триває в Україні вже більше двох років, істотно загострилися воєнні ризики, що закономірно. Вони призводять до безпосередніх руйнувань виробничих і господарських приміщень, виробничої та логістичної інфраструктури, загибелі персоналу підприємств, труднощів (інколи непереборних) в частині виробництва, просування й збуту продукції. Наявність воєнних ризиків, по суті, повністю обмежила зовнішні інвестиції та в разі скоротила внутрішні капіталовкладення вітчизняних суб'єктів господарювання.

Таким чином, обсяг інвестицій скоротилися в десятки разів, а значна частина тих інвестиційних проектів, що все таки реалізуються, стосуються відновлення знищеного майна, приміщень, виробничих потужностей і т. п.

Логічно, що високі ризики обумовлюють актуалізацію уваги до безпеки інвестиційних процесів, загрози яким, окрім воєнних ризиків, обумовлює й складне економічне середовище господарювання вітчизняного бізнесу. Йдеться про зменшення доходів підприємств, погіршення їх фінансово-економічного стану, зниження рівня рентабельності, а, відтак, інвестиційної привабливості підприємств як цілісних майнових комплексів.

У більшості випадків вітчизняні суб'єкти господарювання, особливо представники сектора малого і середнього підприємництва, справитися з таким викликами не спроможні, що загрожує безпеці й банкрутству бізнесу як такого.

За такої ситуації держава має активізувати власну політику, орієнтовану на посилення інвестиційної безпеки вітчизняного підприємництва, що й актуалізує питання формування й реалізації дієвих і адекватних фінансово-економічних інструментів державного регулювання в сфері зміцнення інвестиційної безпеки суб'єктів підприємництва України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методичним та методико-прикладним аспектам формування й забезпечення інвестиційної безпеки на рівні держави, сектора національної економіки, галузі та підприємств присвячено достатньо багато уваги у сучасних наукових дослідженнях. Мова йде про численні публікації таких науковців, як В. Білик [3,с.56-61], В. Кириленко [6,с.12-18], Л. Ліпич, О. Івашко [8,с.165-172], В. Томарева [10,с.253-257] та ін.

На сьогодні проблематика безпеки стає все більш актуальною для вітчизняних підприємств. Причому з всього спектру компонент економічної безпеки чи не найбільшої ваги набувають аспекти саме інвестиційної безпеки. З позиції держави забезпечення інвестиційної безпеки означає формування сприятливого і безпечного середовища для суб'єктів підприємництва, що сприяє залученню інвестицій та гарантуванню їх захищеності від викликів, ризиків і загроз. Під таким ракурсом питання зміцнення інвестиційної безпеки підприємницького сектора економіки з різних позицій досліджується у працях таких науковців, як Аранчій Д. [1,с.144-147], Барна М. [2,с.23-30], Васильців Т., Лупак Р. [4,с.161-172; 11,с.44-58], Гонта О. [5,с.25-27], Мульська О. [12,с.426] та ін.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРИШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Невирішеною частиною аналізованої проблеми залишається обґрунтування безпосередньо фінансово-економічних інструментів державної політики забезпечення інвестиційної безпеки підприємницького сектора національної економіки України в умовах нестабільності.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою статті є формування системи дієвих фінансово-економічних інструментів посилення інвестиційної безпеки підприємницького сектора національної економіки України в умовах нестабільності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інвестиційна безпека на рівні підприємницького сектора економіки на сьогодні досліджена ще у не достатній мірі. Оскільки це макро- та/чи мезоекономічна категорія, то суб'єктом забезпечення цієї складової економічної безпеки національного господарства є держава, а відповідне безпекове середовище утворюються в системі чинників з-поміж таких понять, як інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість та інвестиційна конкурентоспроможність (рис. 1).

Рис. 1. Змістова характеристика поняття інвестиційної безпеки підприємницького сектора національної економіки та її місце з-поміж понять інвестиційного «клімату», «привабливості» та «конкурентоспроможності»

Джерело: авторська розробка.

За такого підходу інвестиційна безпека підприємницького сектора національного господарства розглядається як стан захищеності інвестиційних процесів від внутрішніх та зовнішніх викликів, ризиків і загроз, а також інвестицій та повернення капіталу, майна й активів суб'єктів підприємництва; спроможності реалізувати власні інвестиційні інтереси.

При тому, вельми цікавим аспектом є вплив інвестиційної безпеки безпосередньо на таку категорію, як інвестиційна конкурентоспроможність. На нині про неї не говорять, однак авторська позиція в тому, що це ключова характеристика, яка, власне, визначає ті країни, ті економіки, ті сектори, ті галузі, в які інвестор вкладає свій капітал, адже інвестиційна конкурентоспроможність є інтегральною характеристикою клімату, безпеки та інвестиційної привабливості, що має переваги в порівнянні з іншими економіками та забезпечує інвестування саме в національний підприємницький сектор.

Для створення бізнес-середовища в країні в умовах війни, яке буде, з одного боку, інвестиційно безпечним, а, з іншого боку, дозволить конкурувати економіці України за інвестиції, слід реалізувати більш активну державну політику в сфері посилення інвестиційної безпеки підприємницького сектора національного господарства.

Фінансово-економічні інструменти такої політики та їх очікувані результати наведено на рис. 2.

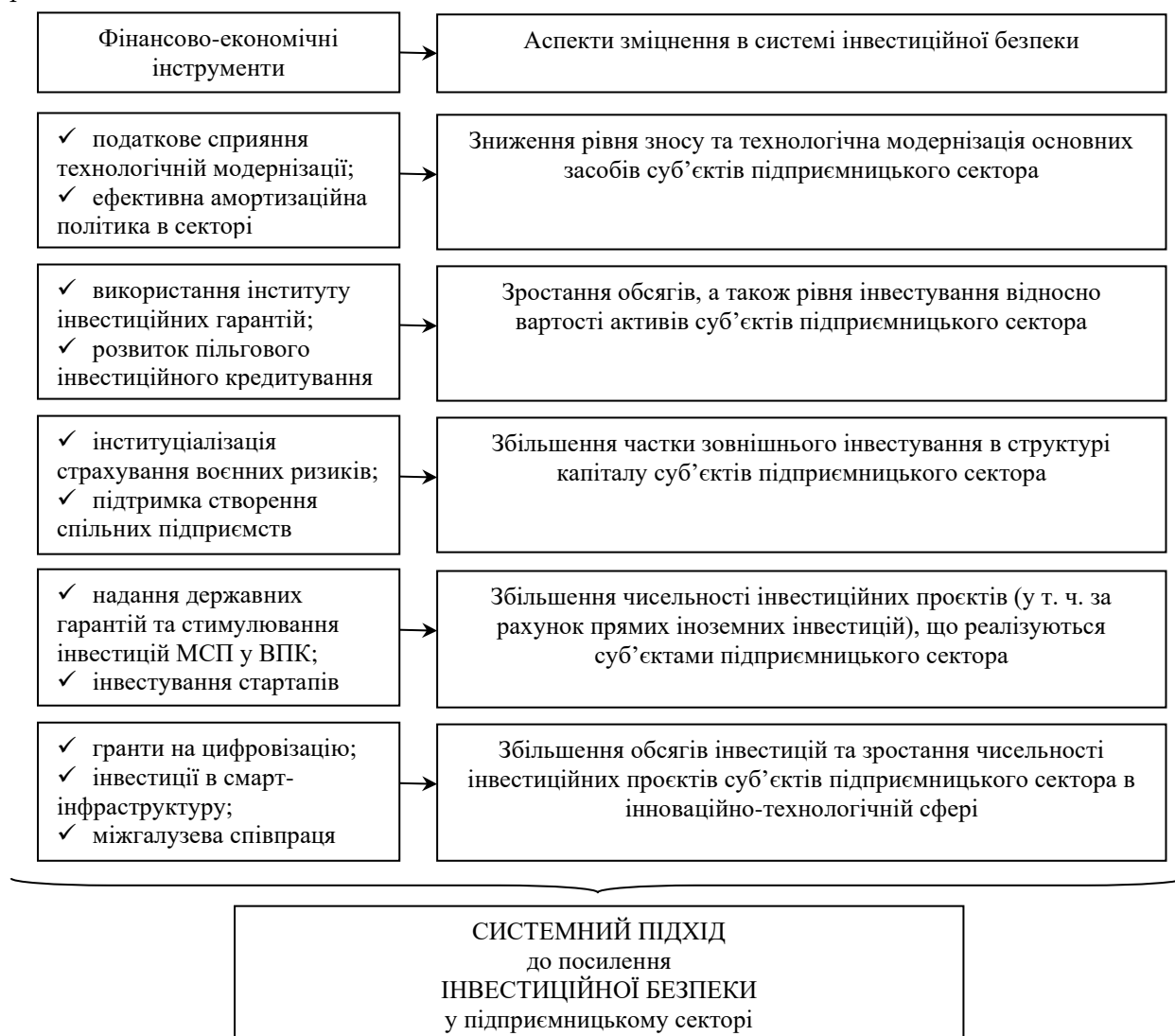

Рис. 2. Система фінансово-економічних інструментів посилення інвестиційної безпеки підприємницького сектора національної економіки України в умовах кризи

Джерело: авторська розробка.

Зміцнення інвестиційної безпеки суб'єктів підприємницького сектора має отримати довгостроковий стратегічний характер і відповідати загальній меті державної політики в цій сфері.

Свою чергою, такою метою є формування якісного бізнес-середовища та його сегмента – інвестиційного середовища задоволення інвестиційних потреб, з одного боку, інвесторів, а, з іншого боку, реципієнтів інвестиційних ресурсів.

Реалізації цієї мети сприятиме досягнення таких головних стратегічних пріоритетів, як підвищення рівня економічної ефективності суб'єктів підприємницького сектора національної економіки; удосконалення системи бізнес- та інвестиційних процесів; впровадження систем інституційно-нормативного контролю якості інвестиційної діяльності та інвестиційних процесів; підвищення рівня якості стандартів управління в інвестиційній сфері; забезпечення високої ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності.

Реалізація на практиці політики забезпечення інвестиційної безпеки суб'єктів підприємницького сектора передбачає задіяння відповідних механізмів та інструментів в її межах за напрямками:

- організаційно-управлінський (що дозволить виокремити відповідну діяльність у відокремлений функціональний напрям, ідентифікувати відповідальних суб'єктів, сформуванню власний бюджет заходів, забезпечити контроль їх реалізації та оцінювання ефективності);
- фінансово-економічний (зادля створення необхідного мотиваційного середовища для внутрішніх і зовнішніх суб'єктів інвестиційної активності);
- інформаційно-психологічний (що дозволяє логічно доповнити організацію та мотивацію розвитку інвестиційних процесів шляхом формування позитивного ставлення до них інвесторів, суб'єктів зовнішнього середовища підприємства та суспільства).

Важливо аби реалізовані механізми були зорієнтовані на створення і впровадження суб'єктами підприємницького сектора національної економіки продуктивних, технологічних, технічних, маркетингових, управлінських, ринкових та соціально-економічних інновацій шляхом залучення в цих цілях всіх видів інвестицій з пріоритетом на реальних та фінансових, а також інвестиціях, що мають стратегічний характер, спрямовані на підтримку інноваційного співробітництва, формування і ефективного використання інтелектуальних і нематеріальних активів суб'єктів бізнесу.

З метою формування фінансово-ресурсного забезпечення реалізації державної політики в сфері посилення інвестиційної безпеки суб'єктів підприємницького сектора необхідно забезпечити розвиток таких його складових, як: власне фінансове забезпечення підприємств (прибуток, амортизаційні відрахування, страхові відшкодування, іммобілізовані ресурси, внутрішні фінансові зобов'язання); залучений фінансово-інвестиційний базис (банківські та бюджетні кредити, недержавні інвестиційні інституції, пайові, безоплатні та благодійні внески, гранти); інтелектуально-кадровий капітал (висококваліфікований персонал, програми професійної підготовки та перепідготовки кадрів, креативність працівників, здатність генерування інновацій, висока продуктивність праці); матеріально-технічне забезпечення; техніко-технологічний базис; інформаційно-аналітична підтримка (аналіз та діагностика внутрішнього і зовнішнього середовища, створення інформаційно-аналітичного центру активізації інвестиційно-інноваційної діяльності).

Ефективне використання фінансово-ресурсного забезпечення реалізації інвестиційних програм і проектів у сфері посилення інвестиційної безпеки суб'єктів підприємницького сектора передбачає: формування бази стабільного функціонування суб'єктів вітчизняного підприємницького сектора національної економіки; створення умов для інвестиційно-інноваційного поступу (налагодження співпраці з суб'єктами ринку інвестицій та капіталу, формування інноваційної системи бізнесу, захист прав інтелектуальної власності, збільшення капіталовкладень на розвиток техніко-технологічної бази суб'єктів господарювання); забезпечення розвитку вітчизняних суб'єктів підприємництва на інноваційних засадах (завершений життєвий цикл інноваційних продуктів, автоматизовані системи управління, ІТ-технології управління бізнес-процесами).

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Стан інвестиційної безпеки підприємницького сектора національної економіки України, особливо малого і середнього бізнесу, в умовах війни в рази погіршився. Причиною цього стали істотні воєнні ризики, які додалися до традиційних фінансово-господарських проблем і перешкод ведення бізнесу в реаліях вітчизняної економічної системи.

За такої ситуації, в умовах системної інвестиційної кризи, органи державного управління мають активізувати власну політику, орієнтовану на посилення інвестиційної безпеки суб'єктів підприємництва. Метою політики має стати системне покращення бізнес-середовища в аспектах оздоровлення фінансово-економічного стану суб'єктів господарювання, послаблення боргових зобов'язань суб'єктів господарювання, страхування воєнних та інших ризиків, інвестиційної підтримки інноваційно-технологічного розвитку суб'єктів бізнесу.

При цьому, важливо розуміти, що інвестиційна безпека підприємницького сектора національної економіки є станом захищеності інвестиційних процесів від внутрішніх та зовнішніх викликів, ризиків і загроз, а також інвестицій та повернення капіталу, майна й активів суб'єктів підприємництва; спроможності реалізувати власні інвестиційні інтереси.

У цілях посилення інвестиційної безпеки сектора підприємництва України в умовах системної кризи слід реалізувати сукупність фінансово-економічних інструментів посилення інвестиційної безпеки, а саме таких, як податкове сприяння технологічній модернізації; ефективна амортизаційна політика в секторі; використання інституту інвестиційних гарантій; розвиток пільгового інвестиційного кредитування; інституціоналізація страхування воєнних ризиків; підтримка створення спільних підприємств; надання державних гарантій та стимулювання інвестицій суб'єктів малого і середнього бізнесу у воєнно-промисловий комплекс; інвестування стартапів; гранти на цифровізацію; інвестиції в смарт-інфраструктуру; міжгалузева співпраця. Реалізація визначених інструментів у сукупності орієнтована на системний підхід до посилення інвестиційної безпеки у підприємницькому секторі національної економіки України в умовах кризи.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі стосуються удосконалення методики аналізування інвестиційно-інноваційної безпеки економіки України в умовах повномасштабної війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аранчій Д. С. Інвестиційна привабливість підприємств: сутність, фактори впливу та оцінка існуючих методик аналізу. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю*. 2017. С. 144-147.
2. Барна М. Ю., Руцишин Н. М. Структурні характеристики розвитку економіки: системно-аналітичний зріз. *Інтернаука. Серія: Економічні науки*. 2020. Т. 1, № 12 (44). С. 23-30.
3. Білик В. В. Нові джерела загроз інвестиційній безпеці підприємницького сектора національної економіки України. *Development Service Industry Management*. 2023. № 3. С. 56-61.
4. Васильців Т., Лупак Р., Васильців В. [Характеристика функціональних складових економічної безпеки сектору інформаційно-комунікаційних технологій України](#). *Економічний дискурс*. 2017. № 1. С. 161-172.
5. Гонта О. І., Дубина М. В., Пілевич Д. С. Формування комплементарної інвестиційної політики України: виклики глобалізації та вимоги економічної безпеки : Монографія. Чернівці. 2013. 184 с.
6. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки : Монографія. К. : КНЕУ, 2015, 232 с.
7. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України : Монографія. Львів. : ЛНУ імені Івана Франка, 2001. 608 с.
8. Ліпич Л. Г., Івашко О. А. Фінансові домінанти інвестиційної безпеки держави. *Моделювання регіональної економіки*. 2011. № 2. С. 165-172.
9. Москаль І. І. Ризики й загрози фінансовій безпеці держави в інвестиційній сфері. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Економіка*. 2013. Вип. 23. С. 78-82.
10. Томарева В. В. Параметри та шляхи забезпечення інвестиційної безпеки національної економіки на регіональному рівні. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2011. № 3. С. 253-257.
11. Vasylytsiv T., Mulska O., Levytska O., Lupak R., Semak B., Shtets T. [Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation](#). *Science and innovation*. 2022. № 18 (2). С. 44-58.
12. Mulska O., Levytska O., Panchenko V., Kohut M., Vasylytsiv T. [Causality of external population migration intensity and regional socio-economic development of Ukraine](#). *Problems and Perspectives in Management*. 2020. № 18 (3). С. 426.

REFERENCES:

1. Aranchiy, D. S. (2017). Investment attractiveness of enterprises: essence, influencing factors and assessment of existing methods of analysis. *Problems of accounting and analytical support of business management*. 2017. pp. 144-147.
2. Barna M. Yu., Rushchyshyn N. M. (2020). Structural characteristics of economic development: system-analytical section. *Interscience. Series: Economic Sciences*. Vol. 1. no. 12 (44). pp. 23-30.
3. Blank, I. O. (2010). Financial strategy of the enterprise. Kyiv. 720 p.
4. Vasylytsiv, T., Lupak, R., Vasylytsiv, V. (2017). Characteristics of functional components of economic security of the information and communication technologies sector of Ukraine. *Economic discourse*. no. 1. pp. 161-172.
5. Gonta, O. I., Dubina, M. V., Pilevich, D. S. (2013). Formation of complementary investment policy of Ukraine: challenges of globalization and requirements of economic security. Chernihiv. 184 p.
6. Kirylenko, V. I. (2015). Investment component of economic security. Kyiv. 232 p.
7. Krupka, M. I. (2001). Financial and credit mechanism of innovative development of the economy of Ukraine. Lviv. 608 p.
8. Lypych, L. G., Ivashko, O. A. (2011). Financial Dominants of State Investment Security. *Modeling of the regional economy*. no. 2. pp. 165-172.
9. Moskal, I. I. (2013). Risks and threats to the financial security of the state in the investment sphere. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy"*. *Economy*. Iss. 23. pp. 78-82.
10. Tomareva, V. V. (2011). Parameters and ways of ensuring investment security of the national economy at the regional level. *State and regions. "Economy and Entrepreneurship"* series. no. 3. pp. 253-257.
11. Vasylytsiv, T., Mulska, O., Levytska, O., Lupak, R., Semak, B., Shtets, T. (2022). [Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation](#). *Science and innovation*. no. 18 (2). pp. 44-58.
12. Mulska, O., Levytska, O., Panchenko, V., Kohut, M., Vasylytsiv, T. (2020). [Causality of external population migration intensity and regional socio-economic development of Ukraine](#). *Problems and Perspectives in Management*. no. 18 (3). pp. 426.

**FINANCIAL AND ECONOMIC TOOLS FOR STRENGTHENING INVESTMENT SECURITY OF THE
BUSINESS SECTOR OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE**

BILYK Victoria

Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi

The study draws attention to the issues of ensuring investment security at the sectoral level. Namely, at the level of the entrepreneurial sector of the national economy with the use of the financial and economic instruments of state regulation of the economy for such purposes. The purpose of the research is to form a system of effective financial and economic instruments for strengthening investment security of the entrepreneurial sector of the national economy of Ukraine in conditions of instability. A meaningful description of the concept of investment security of the entrepreneurial sector of the national economy and its place among the concepts of investment "climate", "attractiveness" and "competitiveness" are provided. Investment security of the business sector is proposed to be interpreted as a state of protection of investment processes from internal and external challenges, risks and threats, as well as investments and return of capital, property and assets of business entities; ability to realize own investment interests. A system of financial and economic tools for strengthening the investment security of the entrepreneurial sector of the national economy of Ukraine in crisis conditions has been defined, the implementation of which is focused on reducing the level of wear and technological modernization of the fixed assets of the entities of the entrepreneurial sector; growth in volumes, as well as the level of investment relative to the value of assets of business sector entities; increasing the share of foreign investment in the capital structure of business sector entities; increase in the number of investment projects (including at the expense of direct foreign investment) implemented by entities of the business sector; increase in investment volumes and growth in the number of investment projects of business sector entities in the innovative and technological sphere. The implementation of the specified tools in the aggregate is oriented towards a systematic approach to strengthening investment security in the business sector of the national economy of Ukraine in crisis conditions.

Keywords: investment activity, investment security, business sector, strengthening mechanisms, financial and economic instruments, war, crisis, challenges, threats, risks.